

Vad säger Gud om förhållandet man och hustru?

Om vi ett ögonblick lämnar alla de problem det sekulära samhället med dess autonoma människosyn har och i stället försöker undersöka och lyfta fram de kristna aspekterna på livet mellan *man och kvinna tillsammans* kan vi upptäcka vad sakramentet äktenskap innehåller och egentligen betyder. Det undervärderar inte psykologiska insikter eller värdet av relationell "träning" i ett pars förhållande. Sådana erfarenhetsgrundade aspekter är av värde i professionella insatser för att hantera kriser av olika slag, även om man ofta tvingas inse att insatserna inte alltid löser allvarliga problem, inte heller att de alltid förebygger kriser och problem i äktenskapet i det långa loppet. Men de kan avdramatisera konflikter vilket i alla fall temporärt är ett resultat bra nog i sig.

Är äktenskapets sakrament två sakrament?

Det finns först ett sakrament mellan mannen och kvinnan. Det är mellan två unika personer som förbundet, med Guds bekräftelse, först kommer till för att sedan utvidgas till ett familjens sakrament när äktenskapet bär sina första frukter i barn. Här ska vi försöka finna grunden för båda dessa sakrament i tur och ordning. Källorna för förståelsen är Bibeln och Kyrkans heliga tradition. Dessa två är för katoliker uppenbarelsens källor. Att framhärda i opposition mot vad Kyrkan officiellt lär på detta område är alltid en allvarlig sak vars konsekvenser också beskrivs i den kanoniska lagen (§ 750, med tillägget § 2), som är ett juridiskt komplement till det Andra Vatikanconciliets undervisning.

Äktenskapet som kallelse enligt Guds lag och Kyrkan

Andra Vatikankonciliet säger alltså i full anslutning till Kyrkans tradition att "Gud själv är upphovsman till äktenskapet" (*Gaudium et Spes*, 48:1) och hänvisar till *Casti Connubii*, 20 (Pius XI, 1930), som säger: "Av det skälet fordrar den äktenskapliga troheten, eller hedern, först av allt fullständig enhet i äktenskapet vilket Skaparen själv nedlagt från begynnelsen när han ville att denna enhet inte skulle vara någon annan än den mellan en man och en kvinna". Och Kristus betonar enligt konciliet i Trient: "Vår Herre har tydligt undervisat att detta band mellan två personer förenar och sammanfogar dem, så som han sagt: 'De är inte längre två utan ett kött'" (1 Mos 2:24). Här är alltså Skriften och Kyrkan utan tvekan samstämmiga.

Den djupa livs- och kärleksgemenskapen

Som katoliker tror vi att Gud talar genom den Heliga Skrift om sin plan för mannen och kvinnan som ett par förenade i enhet, eller som *Gaudium et Spes* säger, genom "en djup livs- och kärleksgemenskap" (48:1). Det uppenbaras också i Skriften, närmare bestämt i Nya testamentet, att gemenskapen mellan mannen och kvinnan skall bestå, ty "vad Gud har fogat samman får människan alltså inte skilja åt" (*Matt 19:6*) och: "Den som skiljer sig från sin hustru och gifter om sig är en äktenskapsbrytare, och den som gifter sig med en frånskild kvinna är en äktenskapsbrytare" (*Luk 16:18*). Det sakramentalt ingångna kristna äktenskapets oupplöslighet har, genom Kristi egna ord, karaktär av lag, men inte vilken lag som helst utan gudomlig lag vars yttersta syfte är att skydda och bevara vigsellöftenas giltighet för parets hela liv. Att av "pastoral skäl" söka göra undantag för en sådan lag kan leda till en lag som tolkas och efterföljs i subjektiv relativism, alltså till "*lex dubia nulla lex*", en lag, vars verkningar är tveksamma, är ingen lag.

Bibeln berättar först om Guds skapelse av människan efter "sin avbild" (1 Mos 1:27), men som man och kvinna. Gud nedlade, som det framgår av den omedelbart följande bibelversen, ett uppdrag till mannen och kvinnan, att "vara fruktsamma och föröka sig" (jfr 1 Mos 1:28), vilket ger deras förening "i ett kött" ett syfte och en meningsfullhet för hela deras livsgemenskap. Att det här inte finns ett tidsspänn mellan skapelseakten och den gudomliga befallningen om fruktsamheten tyder på att existensen som människa, man eller kvinna, och förmågan och rätten att bli föräldrar bildar ett enhetligt

begrepp. I vår tid har det lett till att infertila par ibland hörs säga att de också "har rätt till barn". Samtidigt säger Kyrkan i sin undervisning att barn alltid är en *gåva*, inte en rättighet.

I den andra skapelseberättelsen (1 Mos 2) bygger Gud en kvinna av Adams revben "och förde henne till mannen" (1 Mos 2: 22) för att "ge honom en hjälp eftersom det inte var bra att mannen skulle vara ensam" (jfr 1 Mos 2: 18). Efter syndafallet säger Adam för att försvara sin synd att "kvinnan som du har gett mig till att vara med mig, hon gav mig av trädet, så att jag åt av det". Det skulle kunna förstås så att kvinnan mer är mannens än mannen kvinnans med ett uppenbart problem ur jämställdhetsperspektivet. Av bibelversen kan vi förstå att mannen skapades först och att kvinnan gavs honom till hjälp. Skriftens auktoritet kan inte ifrågasättas om uppenbarelseskälla och alltså kan ordningen i själva skapelseprocessen inte vara betydelselös, även om den för den moderna människan i första påseendet kan verka främmande. Men frågan är om, och på vilket sätt, mannen och kvinnan är olika, när Adam säger "hon är ben av mina ben och kött av mitt kött" (2:23). Vi kan utgå från att "ben" och "kött" är symboler och inte anatomiska fakta i våra första föräldrars liv. Frågan är om det tydliga underordnandet enligt Bibeln inför ett lydnadsförhållande på kvinnans sida i förhållande till mannen. Är hon "kommen av mannen" och "mannens hjälp" kunde man se en tydlig skillnad i relationen mellan de båda som kan misstolkas och missförstås. Påven Johannes Paulus säger i sin undervisning att mannen och kvinnan är jämbördiga i värdighet och har ett ömsesidigt ansvar för varandra (*Mulieris dignitatem*, 7). Frågan är om Bibeln och Petri efterträdare, påven, som Kyrkans högste herde, säger olika saker.

Det grundläggande syftet

Pius XI uppmärksammar denna risk för oklarhet och missförstånd i sin encyklika *Casti Connubii* (23; 1930), när han talar om den äktenskapliga troheten, eller hedern, kyskheten och den fullständiga enheten i äktenskapet (20): "Denna äktenskapliga tro, som S:t Augustinus så träffande kallar "kyskhetens tro", blommar ut friare och vackrare och ädlare när den har sin rot i den bördiga jord som kännetecknar mannens och hustruns kärlek och som genomsyrar det äktenskapliga livets alla plikter och intar hedersplatsen i det kristna förbundet mellan de två. Ty den äktenskapliga tron kräver att man och hustru kommer samman i en särskilt helig och ren kärlek, inte som äktenskapsförbrytares kärlek utan så som Kristus älskade Kyrkan. Aposteln har lagt grunden för denna föreskrift när han sade: "Ni män, älska era hustrur så som Kristus älskat Kyrkan", den Kyrka han med gränslös kärlek bara omslöt för det goda han sökte för sin Bruds skull och inte till fördel för sig själv. Den kärlek

som vi då talar om vilar inte på ögonblickets övergående lust eller bara på behagliga ord, utan på hjärtats djupa beröring som uttrycker sig i handlingar, eftersom gärningar är beviset på kärlek (S:t Gregorius den Store, *Homilia* XXX:1). Detta yttre uttryck för kärleken i hemmet kräver inte bara ömsesidig hjälp utan måste gå längre; det grundläggande syftet måste vara att mannen och hustrun hjälper varandra dag för dag i att forma sig själva fullkomligt i det inre livet, så att de genom sitt partnerskap i livet mer och mer växer till i dygd och framför allt att de kan växa i sann kärlek till Gud och medmänniskan som ”hela lagen och profeterna beror på” (*Matt* 22:40). Ty alla människor kan och bör, under alla förutsättningar och i alla tänkbara hedervärda levnadsförhållanden, efterlikna det mest fullkomliga exemplet på helighet som läggs fram för människan av Gud, nämligen Kristus vår Herre, och genom Guds nåd nå fram till fullkomlighetens höjdpunkt så som många helgons föredöme är beviset på.”

När Bibeln alltså säger att ”kvinnan är ben av mannen” och ”kött av hans kött” och dessutom hans hjälpare, måste man ändå förstå det i det nytestamentliga perspektivet enligt vilket både mannen och kvinnan är delaktiga i den Uppståndne Jesu Kristi kropp som är Kyrkan och Kristi Brud. Det är i Inkarnationens ljus människans mysterium som skapad varelse blir fullt förklarad. Johannes Paulus II säger därför att ”att vara till hjälp” är en ömsesidig förpliktelse: ”Den bibliska kontexten gör det lättare för oss att förstå detta i den meningen att kvinnan måste ”hjälpa” mannen – och att han i sin tur måste hjälpa henne – främst genom att båda ”är mänskliga personer”. Att vara människa betyder, skriver Johannes Paulus II, ”att vara kallad till kommunion mellan personer. Texten i 1 Mos 2: 18-25 visar att äktenskapet är den första, och på ett sätt, denna kallelse grundläggande dimension. Men den är inte den enda. Inom ramen för denna kallelse utspelar sig människans hela historia” (*Mulieris Dignitatem*, 7; Katolska Utskottet för Äktenskap och Familj, Skriftserie n:r 6, 2012).

Kärlekens blomstrande ordning

Det är här också viktigt att förstå sammanhanget när aposteln Paulus säger, ”ni kvinnor, foga er efter era män som efter Herren”(Ef. 5: 22-23). Pius XI berör hela denna fråga, som i det moderna jämställdhetsperspektivet blir särskilt viktig, i *Casti Connubii* (n: r 26 och 27) där han säger: ” I hemmets gemenskap bör därför denna ”kärlekens ordning” blomstra, som S:t Augustinus kallar det, eftersom den bekräftats av detta kärlekens band. Denna ordning omfattar både mannens företräde inför hustru och barn och hustruns villiga

underordnande och uppmärksamma lydnad, som Aposteln anbefaller med dessa ord: 'Ni kvinnor, foga er efter era män som efter Herren. Ty en man är sin hustrus huvud liksom Kristus är Kyrkans huvud'(26).

Detta underordnande förnekar emellertid inte eller fråntar kvinnan den frihet som är helt och hållet hennes i värdigheten som mänsklig person och i det mest hedervärda ämbetet som hustru, mor och livsledsagarinna; det fordras inte heller av henne att hon skall efterkomma varje makens begäran så vitt den inte harmonierar med fullt acceptabla skäl eller med den värdighet maken är skyldig att respektera hos hustrun; inte heller innebär det, in fine, att hustrun likställs med personer som i lagens mening är omyndiga och som i allmänhet inte tillåts det fria utnyttjandet av sina rättigheter på grund av bristande förmåga till mognare avgöranden, eller förmodad okunnighet i samhälleliga angelägenheter. Men en överdriven frihet som inte tar hänsyn till vad som är gott och riktigt för familjen är inte tillåten. I den kropp som familjen är får hjärtat inte skiljas från huvudet, vilket skulle vara till stor skada för hela kroppen och en omedelbar fara för familjens säkerhet. För om mannen är huvudet och kvinnan hjärtat, kan han för sig ha främsta platsen som beslutsfattare och hon för sig den främsta platsen i kärleken" (27).

Finns det en "rollfördelning" i synden?

När det gäller "rollfördelningen" i den första synden i Edens lustgård betonar Johannes Paulus II människans skuld och inte kvinnans eller mannens: "I den bibliska beskrivningen av ursynen i Första Moseboks tredje kapitel 'urskiljer de roller' som kvinnan och mannen spelade i den på ett särskilt sätt. Till detta hänvisar också senare vissa delar av Bibeln, till exempel Paulus' brev till Timotheos: 'Ty Adam skapades först och sedan Eva. Och det var inte Adam som lockades utan kvinnan som lät sig förledas till överträdelse' (1 Tim 2: 13-14). Men det råder inte något tvivel om att *den första synden är människans*, skapad av Gud som man och kvinna, oberoende av denna rollfördelning i den bibliska beskrivningen. Det är också '*de första föräldrarnas synd*', till vilken dess karaktär av att gå i arv är knuten. Vi kallar den i denna betydelse 'ursprunglig synd'" (*Mulieris Dignitatem*, 9).

Det Nya förbundets "tecken"

När nu påven Pius XI ger mannen "företräde som beslutsfattare" och kvinnan "hjärtats plats" i hemmet, säger påven Johannes Paulus II i kapitlet IV av *Mulieris Dignitatem* – Eva-Maria – något av avgörande vikt om Guds val av

huvudpersoner i den heliga historien: "Det är svårt att förstå varför protoevangeliet i sin formulering betonar 'kvinnan' så starkt, om det inte är av den anledningen att det nya och slutgiltiga Guds förbund med mänskligheten, förbundet i Kristi försonande blod, *har sin början i henne*. Förbundet börjar med en kvinna, nämligen 'kvinnan' vid Bebådelsen i Nasaret. Det som är absolut originellt med evangeliet ligger i detta av det skälet att Gud, som så många gånger i Gamla testamentet – som i fallet med Samuels och Simsons mödrar – har vänt sig till kvinnor för att ingripa i sitt folks historia. Men för att upprätta sitt Förbund med mänskligheten har han bara vänt sig till män, nämligen Noa, Abraham och Mose. En kvinna, jungfrun av Nasaret, står i början av det Nya förbundet som skall vara evigt och oåterkalleligt. Det är ett *tecken* som pekar mot att 'ingen längre är man eller kvinna' (*Gal 3:28*) 'i Jesus Kristus'. Den inbördes motsättningen mellan mannen och kvinnan – som är arvet efter den ursynd som ärvs – är i huvudsak övervunnen i Kristus" (*MD, Protoevangeliet, 11*).

Kyrkans rätt och skyldighet

Genom Skapelseordningen i Första Moseboken och det fruktbarande förhållandet mellan mannen och kvinnan i "livs- och kärleksgemenskap" i ömsesidighet och trohet så länge båda lever är äktenskapet alltså upphöjt till värdigheten av ett sakrament, det vill säga ett levande tecken på Guds kärleksfulla närvaro i makarnas kärleksrelation och i deras sexuella olikhet som möjliggör skapandet av nytt mänskligt liv. Precis om vinningens sakrament är äktenskapets sakrament ett pågående och heliggörande tecken på Guds kärlek och yttersta syfte med människan. Det är framför allt av det skälet som Kyrkan också har rätt och skyldighet att undervisa om äktenskapet både i dess oupplöslighetskaraktär som i det äktenskapliga samlivets etik. Det Paulus VI i sin encyklika *Humanae Vitae* (1968) och Johannes Paulus II i *Familiaris Consortio* (Om den kristna familjens roll i den moderna världen, 1981) har att säga de gifta och deras familjer bygger alltså på den Heliga Skrift och på Kyrkans obrutna tradition. Därför vågar vi säga att sanningen om mannens och kvinnans liv enligt den gudomliga planen är uppenbarad på ett sådant sätt att den är normerande och möjlig att efterfölja med hjälp av den Helige Ande och nåden.

Vilken rollfördelning mellan mannen och hustrun?

Den moderna genusedeologin, som vill reducera de av Gud givna skillnaderna mellan det maskulina och feminina och fostra till vittgående jämlikhet mellan

könen, gör det angeläget att ändå urskilja en viss rollfördelning mellan parterna i ett äktenskap. Den kristna rollfördelningens naturliga bidrag till det gemensamma livet har hemmet som den plats där makar hämtar sin kraft och skapar en atmosfär av närhet, omtanke, kärlek och fostran av barnen. Ju starkare genusedeologin slår igenom i dagens samhällsbygge, ju större är ofta utmaningarna för de kristna familjerna.

Det är viktigt att inte låta sig förledas av olika fördomar mot hemmets betydelse och, inte minst, hustruns egen livskompetens och yrkesutövning. Pius XI var redan på sin tid medveten om de krafter som riktade sig mot den kristna familjen och hemmet som samhällets urcell liksom också Johannes Paulus II som under kommunismens tid i det katolska Polen mötte ett politiskt motstånd mot kristna och katolska grundvärderingar, särskilt begreppet kristen familj. I vår egen tid och kultur kan vi inte som kristna ha invändningar mot sådana påpekanden om strukturell ojämlikhet som fortfarande existerar, exempelvis i fördelning av forskningsanslag mellan män och kvinnor, men vi kan inte utan att frångå den naturliga rollfördelningen som är ett stöd i familjelivet där mannen och kvinnan genom att vara just man och kvinna ansvarar för olika områden i det gemensamma livet för barnens skull. Vi måste ha vårt eget svar på tendenserna att göra *alla* aktiviteter och handlingar i familjelivet "könsneutrala".

I *Casti Connubii* (n:r 26-30) sammanfattar Pius XI alltså de naturliga av Gud givna likheterna och skillnaderna i denna "rollfördelning". Hans ord belyser som vi redan sett detta viktiga förhållande på ett sådant sätt att de bör upprepas och tolkas in av oss själva i vår "moderna" kontext:

En man är sin hustrus huvud liksom Kristus är Kyrkans huvud

"I hemmets gemenskap bör därför denna "kärlekens ordning" blomstra, som S:t Augustinus kallar det, eftersom den bekräftats av detta kärlekens band. Denna ordning omfattar både mannens företräde inför hustru och barn och hustruns villiga underordnande och uppmärksamma lydnad, som Aposteln anbefaller med dessa ord: "Ni kvinnor, foga er efter era män som efter Herren. Ty en man är sin hustrus huvud liksom Kristus är Kyrkans huvud" (26). Det är alltså inte fråga om en felaktig underkastelse eller en rollförstärkning för mannen utan ett upphöjande av den "kärlekens ordning" som i det evangeliskt

kristna äktenskapsförbundet är bådas plikt och kallelse. Om man förstår pliktbegreppet som en plikt för kärlekens skull, inser man också att plikten har sin givna plats: i svårigheternas stund, då man kan vara på väg att ge upp, är det troheten och barnens bästa som har allt att vinna på erkännandet av en "plikt" mot "kärlekens ordning".

I den kropp som familjen är får hjärtat inte skiljas från huvudet

Återigen bör Pius XI:s ord upprepas för att undanröja alla tänkbara missförstånd av Bibelns grundläggande sanningar och Kyrkans tolkning: "Detta underordnande förnekar emellertid inte eller fråntar kvinnan den frihet som är helt och hållet hennes i värdigheten som mänsklig person och i det mest hedervärda ämbetet som hustru, mor och livsledsagarinna; det fordras inte heller av henne att hon skall efterkomma varje makens begäran så vitt den inte harmonierar med fullt acceptabla skäl eller med den värdighet maken är skyldig att respektera hos hustrun; inte heller innebär det, in fine, att hustrun likställs med personer som i lagens mening är omyndiga och som i allmänhet inte tillåts det fria utnyttjandet av sina rättigheter på grund av bristande förmåga till mognare avgöranden, eller förmodad okunnighet i samhällliga angelägenheter. Men en överdriven frihet som inte tar hänsyn till vad som är gott och riktigt för familjen är inte tillåten. I den kropp som familjen är får hjärtat inte skiljas från huvudet, vilket skulle vara till stor skada för hela kroppen och en omedelbar fara för familjens säkerhet. För om mannen är huvudet och kvinnan hjärtat, kan han för sig ha främsta platsen som beslutsfattare och hon för sig den främsta platsen i kärleken" (27). Läser man och förstår påvens mycket pastorala ord med hela sin kristna grundsyn upptäcker man att Bibelns och kyrkans traditionella undervisning ger äktenskapet dess verkliga djupdimension och familjelivet dess förverkligande.

Den äktenskapliga trons välsignelse: enhet, kyskhet, barmhärtig kärlek, hedervärd ädel lydnad.

”Det måste sägas igen”, skriver Pius XI i sin encyklika, ”att detta hustruns underordnande under hennes man kan variera till graden och sättet med hänsyn till personernas omständigheter och till plats och tid. Om mannen i själva verket försummar sin skyldighet faller det på hustrun att ta hans plats för att leda familjen. Men familjens struktur och dess grundläggande lag måste alltid och överallt bevaras intakt, eftersom Gud har upprättat den och bekräftat den (28). Med stor vishet undervisar vår företrädare Leo XIII, salig i åminnelse, i encyklikan om det kristna äktenskapet som vi redan omnämnt och talar där om denna ordning som måste upprätthållas mellan man och hustru: ’Mannen är familjens ledare och kvinnans huvud; men av det skälet att hon är kött av hans kött och ben av hans ben, må hon vara sin make undergiven och lydig, inte som en tjänarinna utan som livsledsagarinna, så att ingenting saknas i heder och värdighet i den lydnad hon visar. Må den gudomliga kärleken alltid vara en ledare i deras ömsesidiga relationer, både i honom som leder och i henne som lyder, eftersom båda, den ene i Kristus och den andre i Kyrkan, bär bilden av Kristus’(29) Dessa är således de delar som utgör den äktenskapliga trons välsignelse: enhet, kyskhet, barmhärtig kärlek, hedervärd ädel lydnad, som samtidigt upptecknar de förmåner som förlänas man och hustru i det äktenskapliga ståndet, förmåner som i sin tur skänker frid, värdighet och lycka i äktenskapet och som bevaras och fostras i trygghet. Därför är det ingen överraskning att denna äktenskapliga tro alltid hållits för den mest ovärderliga och särskilda välsignelsen i äktenskapet” (30).

Är äktenskapets sakrament två sakrament?

Det är av flera skäl viktigt att understryka att en man och kvinna som gifter sig sakramentalt och enligt formen åtnjuter sakramentets välsignelser även om de på grund av naturen inte får barn. Enheten, kyskheten, den barmhärtiga kärleken och komplementariteten är helt och fullt deras liksom den djupa livs- och kärlekgemenskapen. För dem har den heliga familjen själv en särskilt vacker innebörd i överlåtelsen till den gudomliga försynen. Trots att naturen väntar kan barn ändå komma, som en underbar överraskning. Om inte kanske dessa gifta ställer sig till förfogande för barn som söker föräldrar och vill bli

adopterade. Har paret egna syskon med flera barn finns stora möjligheter att dela gemenskapen som mostrar, morbröder, fastrar och farbröder. Tänk vilken rikedom för barn att ha så många vuxna omkring sig som följer dem och lyssnar på dem under hela ungdomstiden! Även om den dörren till egna barn förefaller stängd och till slut ödmjukt accepteras, fattas inte andra uppgifter för att uppfylla kallelsen. Kyrkan har många sådana gifta som gör värdefulla insatser för medmänniskor i olika svåra situationer och bidrar till den kristna gemenskapen. Många av Bibelns kvinnor och män har haft den livserfarenheten och varit sanna tillbedjare i Guds folk och i Kristi kyrka.

Både för gifta med barn och gifta utan barn behöver Kyrkan utveckla "parets teologi" som knyter ihop dopets nåd med äktenskapet och levandegör deras *communio personarum* – allt de delar och utbyter med varandra som unika personer med kärleken som väg, kallelse och yttersta bestämmelse. Kommunionen mellan mänskliga personer är dock beroende av en oavslutad serie kärleksfulla gärningar som inte syftar till egen tillfredsställelse. Kärleken har alltid den älskade för sina ögon och strävar efter att "vara den andre till hjälp", så som Kristus undervisat apostlarna: "ni skall älska varandra så som jag har älskat er" (*Joh 15:12*). Äktenskapet har alltså sin plats i den kyrkliga gemenskapen och hör hemma i Kyrkan som är "ett sakrament i världen". Alltså kan man tala om två sakrament för de gifta: parets kommunion som personer i nådens tillstånd och familjens kommunion med den kyrkliga gemenskapen, tydligast synliggjord i firandet av eukaristin där Jesus kallar till frambärandet av tacksägelseoffret med Honom till Fadern genom den Helige Ande.

Ingen familjepastoral utan en familjens teologi

Ett steg i riktning mot en sådan trosmedvetenhet som främjar de två sakramenten är tron på Treenigheten som den högsta formen av *communio personarum* av vilken den kristna familjen är en mänsklig avbild – en "*Imago Dei*". Kardinal Angelo Scola har skrivit om den Heliga Andes närvaro och betydelse som en väg för de gifta att leva mer fullkomligt i gemenskap med Gud i sin Treenighet och själva vara "ett i Kristus". I sin bok *Bröllopsmysteriet (// mistero nuziale, 1998-2000)* skriver han bland annat att Anden genomsyrar äktenskapet genom bröllopet och att den kristnade familjen kan ses som en verklig "*Imago Trinitatis*".

Den helige Ande är bröllopsbegreppets princip.

”Om vi nu återvänder till vårt tema” säger Angelo Scola, ”när vi en sådan ståndpunkt att vi kan reda ut i vilken mening den Helige Ande är bröllopsbegreppets princip, och ur detta perspektiv, hur han själv står för det ingjutande av den organiska enheten mellan sexuell skillnad, kärlek och fruktbarande, som ligger till grund för äktenskapet och familjen.

Vi gör det med ett citat från Balthasar:

’Vi har redan lagt märke till att det är omöjligt att närma oss den Helige Ande utan att göra det samtidigt i två riktningar: som den (subjektiva) kvintessensen (kärnan) i Faderns och Sonens ömsesidiga kärlek, och därigenom bandet (nexus) mellan dem; och som den (objektiva) frukt som härstammar från och bekräftar denna kärlek. Det som är omöjligt framstår som ett sammanfallande av polerna. Föreställ er för ett ögonblick att kärleksakten mellan en man och en kvinna inte inbegrep nio månaders havandeskap, det vill säga, tidsaspekten. I föräldrarnas genererande och mottagande omfamning skulle barnet omedelbart vara närvarande; det skulle vid en och samma tidpunkt vara deras ömsesidiga kärlek i verksamhet och något mer, nämligen dess transcendentala resultat. Det skulle inte heller vara en giltig invändning att säga att den diastasis som vi just nu beskrivit helt enkelt har att göra med människans könsliga natur och att det i någon högre form av kärlek inte skulle finnas någon fortplantning (en åsikt som inte bara dyker upp i vår tids allmänna distinktion mellan äktenskapets två ändamål utan också i det erosbegrepp vi finner hos Platon och Soloviev...).

Vi måste i själva verket säga att denna form av överflödande natur och därmed fruktsamhet (som kan vara andlig) är en del i all kärlek, och att det inbegriper just den högre formen av kärlek. I den meningen är det just de skapade varelsernas fullkomliga kärlek som är en verklig *imago Trinitatis* (Theologik III, s 145-46)’.

Vårt ursprungliga tema kommer tillbaka i och med detta citat. Det är nämligen en påtaglig analogi, som uttrycker inkarnationens plan (logik), särskilt i den utsträckning den uppfattar verkligheten i mannens och kvinnans bröllopsinnebörd som vägen att fatta något av Treenighetens inre liv. Detta är inte en självklar uppfattning. Vi vet att den ifrågasattes av två stora *auctoritates*. Först förnekar den helige Augustinus i *De Trinitate* uttryckligen möjligheten att fadermoder- barn triaden skulle kunna betraktas som ett uttryck för den treenige Guden. S:t Thomas utvecklar denna Augustinus

invändning vidare och går så långt att han säger att hypotesen är absurd. På 1800-talet reagerade Scheeben mot dessa invändningar.

En allvarlig debatt har uppstått i samtidslitteraturen som hävdar att det är möjligt, att, inom analogins gränser, anse att familjen är en bild av Treenigheten. Till försvar för denna tes kan vi citera Johannes Paulus II:s auktoritativa förslag i *Mulieres Dignitatem* (6-8), enligt vilket *communio personarum* också är av en kvalitet som hör till bilden av Gud. Denna formulering tillåter oss att upprätthålla den grundläggande olikheten mellan den treenige Guden och den mänskliga familjens verklighet, samtidigt som man positivt kan uppfatta ett element av likhet. Genom denna analogi ser vi hur treenighetsmysteriet genom Andens handlande är verksamt i den familj som grundas på det kristna äktenskapet.

Att säga att familjen är en bild av Treenigheten har sin motsvarighet i något som de flesta människor i dag faktiskt kan säga att de har erfarenhet av och uppfattar. Jag stöder mig på det faktum att kärleken mellan en man och en kvinna är den stora huvudled som öppnats för människan för att hon ska lära känna sig själv, den andre, enheten mellan de två och frukten av denna enhet. Men förutsättningen är att kärleken alltid är uppbyggande genom ett utbyte av livserfarenhet och att den bär frukt i barn.

Alldeles som det i Gud både finns den ene och den andre och enheten mellan de två i fullkomlig jämställdhet, kan det i mänsklig erfarenhet (även om det handlar om en avgrundsdjup olikhet) finnas enhet mellan olika varelser. Åtskillnader innebär för människan, även med tanke på de oundvikliga försakelser de medför, en stor tillgång och en stor möjlighet. Barn som kärlekens frukt (möjliggjord genom den tvåfaldiga enheten, eller endiaden, mellan identitet och åtskillnad) blir den exalterande dagliga bekräftelsen av familjelivets positiva karaktär. Det är absolut nödvändigt att kristna återupptäcker styrkan att vittna om det för alla människor tilltalande och lämpliga i att möta vardagslivets alla utmaningar inifrån familjens eget stora kraftfält.

Vår värld är en värld som prövas i sina finaste fibrer därför att det är en värld där bröllopsbetydelsen lösts upp och för att dess tre grundläggande dimensioner levs ut var och en åtskild för sig – därför att en ideologi alltid praktiseras. Världen behöver möta skäl för att tro i det dagliga livet. Dessa skäl kommer inte i första hand från begrepp utan från vittnesbörd. Ett verkligt vittnesbörd om dessa skäl låter kyrkans ontologiska och etiska inbjudan att bevara bröllopsbetydelsens tre dimensioner förenade med varandra, när man möter den äktenskapliga oupplöslighetens, preventivmedlens, aborternas,

födelsekontrollens, den artificiella befruktningens och kloningens brännande frågor.

Kyrkan kommer då att se sitt ställningstagande besvarat, inte bara som en negativ varning, utan som en verklig möjlighet att bygga upp en tillfredsställande civilisation”(cit Angelo Scola).

Hur kan en familjens teologi se ut i framtiden i Kyrkan?

Den som söker en trinitarisk grund för en familjens teologi hos Johannes Paulus II i *Familiaris Consortio* (1981) finner inte några hänvisningar till äktenskapet som ett tecken på att sakramentet integreras i samma "*Imago Trinitatis*" perspektiv som hos Scola, Balthasar och andra teologer. Hos påven finner vi snarare, säger Kardinal Marc Ouellet (*Divine likeness*, Eerdmans, 2006), betoningen på personernas kommunion (*communio personarum*) mer generellt som ett återsken av Guds kärlek. Men kardinalen menar samtidigt att det återstår att se om betoningen av kärleken och kallelsen till gemenskap som levande och verkligt deltagande i Guds kärlek till mänskligheten skulle kunna tjäna som grund för en trinitarisk tolkning av den äktenskapliga kärleken i familjen och i så fall kanske vara ett svar på vad den samtida personalismen söker (jfr Ouellet, sid 11).

¤

En familjens teologi som kan inspirera var och en som lever i äktenskapets sakrament måste alltid börja i det som Gud uppenbarat. Det är sanningen om människan, hennes ursprung och yttersta bestämning som är öppningen för den gudomliga nåden som befriar henne och leder henne till förening med Gud som själv är relation och som söker människan för att lyckliggöra henne. Kyrkans eget sökande efter denna sanning bär i Guds goda tid frukt och omsluter hela tillvaron i ett förklarande ljus som kan uppfattas av både förnuftet och tron.

Den helige Johannes Paulus II har i *Familiaris Consortio* – Om den kristna familjens roll i den moderna världen (1981) gett de kristtrogna och de gifta en text av stor skönhet att begrunda och bevara för sin bön och sitt lyssnande till Guds kärleksfulla röst. Nedanstående citat inleder denna skrifts del 2 (n:r 11):

Människan, avbilden av den Gud som är kärlek

”Gud skapade människan till sin egen avbild och likhet: genom att väcka henne till liv av kärlek, har han samtidigt bestämt henne till kärlek.

Gud är kärlek och han lever i sig själv ett mysterium av personlig kärleksfull gemenskap. Genom att skapa människosläktet till sin egen avbild och ständigt hålla det vid liv, har Gud i mannens och kvinnans mänsklighet inskrivit kallelsen — och därmed förmågan och ansvarigheten — till kärlek och gemenskap. Därför är kärleken varje mänsklig varelses grundläggande och medfödda kallelse.

Som inkarnerad ande, det vill säga en själ som uttrycker sig i en kropp och en kropp som upplyses av en odödlig ande, är människan i sin helhet kallad till kärlek. Kärleken omfattar även människokroppen, och kroppen görs delaktig i den andliga kärleken.

Den kristna uppenbarelsen känner till två bestämda sätt för människan som person att förverkliga sin kallelse till kärlek i dess helhet: genom äktenskapet eller ett jungfruligt liv, det vill säga i celibat. Vart och ett av dem är, i sin rätta form, ett förverkligande av den djupaste sanningen om människan, att hon är ’skapad till Guds avbild’.

Sexualiteten — genom vilken mannen och kvinnan ger sig själva till varandra genom de handlingar som är avsedda och enbart till för äkta makar — är följaktligen på intet sätt något enbart biologiskt, utan den berör det innersta väsendet hos människan som person. Den når inte sin fulla mänskliga verklighet om den inte är en integrerad del av den kärlek i vilken man och kvinna överlämnar sig helt och hållet till varandra ända till döden. Detta totala fysiska självutgivande vore en lögn om det inte vore tecknet på och frukten av ett fullständigt personligt självutgivande, som innefattar personen i sin helhet — inklusive den kroppsliga dimensionen: om personen kunde undanhålla något, eller förbehålla sig rätten att ändra sina beslut i framtiden, skulle detta i sig innebära att han eller hon därmed inte ger sig själv helt och hållet.

Denna fullständighet som den äktenskapliga kärleken kräver, motsvaras av kraven på ansvarsfull fruktsamhet. Eftersom den ansvarsfulla fruktsamheten är inriktad på att alstra en människa, överskrider den därmed till sin natur den rent biologiska ordningen och omfattar en hel rad av personliga värden. För att dessa värden skall växa på ett harmoniskt sätt, krävs ett uthålligt och enhetligt bidrag från båda föräldrarnas sida.

Den enda 'plats' där detta självutgivande i all sin trohet kan äga rum är äktenskapet, det fritt och medvetet valda äktenskapskärlekens förbund, varigenom mannen och kvinnan tar emot den 'djupa livs- och kärlekgemenskap' som Gud själv ämnat dem till. Och det är endast i ljuset av detta som denna gemenskaps egentliga mening uppenbaras. Äktenskapet som institution är inte någon otillbörlig inblandning från samhällets eller myndigheterna sida. Det är inte heller någon utifrån kommande påbjuden form. Det är snarare ett inre krav från förbundet självt, som offentligt bejakas som unikt och odelat, för att [makarna] skall kunna leva däri i fullständig trohet mot Gud Skaparens plan. Den personliga friheten inskränks inte genom denna trohet, tvärtom skyddar troheten den mot varje form av subjektivism och relativism, och gör den delaktig i den skapande Visheten”.

¤¤¤¤

Källor:

Pius XI – Casti Connubii
Johannes Paulus II – Familiaris Consortio
Johannes Paulus II – Mulieris Dignitatem
Gaudium et Spes – Kyrkan i världen av i dag
Angelo Scola – Bröllopsmysteriet
Marc Ouellet – Divine Likeness

¤

Göran Fäldt, december 2015